

Veiledning til innhenting av samtykke for tverrfaglig samarbeid

Innledning og formål med samtykkeskjema

En samtykkeerklæring er et viktig og nyttig verktøy for å kunne jobbe tverrfaglig og gi best mulig oppfølging. Taushetsplikt er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for andre når den som har krav på taushet samtykker. For at et samtykke skal være gyldig, må det være **informert, frivillig og dokumenterbart**.

Viktig å tenke på ved utfylling av samtykkeskjemaet

Hva er et informert samtykke?

Informasjon som gis når et samtykke hentes inn skal være god nok til at den som samtykker/foreldre gis mulighet til å gjøre et overveid valg. Hent inn samtykke på et tidlig tidspunkt og sett av nok tid til en god og tillitsskapende samtale.

- hvorfor instansen/tjenesten ønsker samtykke
- hva en samtykker til, hva slags opplysninger som kan deles/hentes inn
- hvem opplysningene kan deles med
- hvem en vil innhente opplysninger fra
- hvem som skal behandle opplysningene
- at samtykket er frivillig og kan trekkes tilbake
- at samtykket fortrinnsvis/primært skal gis skriftlig.
- et muntlig samtykke er også gyldig, forutsatt at øvrige krav til samtykke er ivaretatt ved at referat fra samtale føres i personens/barnets journal/mappe mv.

Hva slags informasjon som kan deles og ikke deles?

Et samtykke betyr i praksis at taushetsplikten oppheves så langt samtykket rekker. Det er derfor viktig å få avklart hva slags opplysninger det gis samtykke til å dele/utveksle. De opplysningene som skal begrenses, må presiseres under «begrensninger» i samtykkeskjemaet. Det skal ikke deles/utveksles flere opplysninger enn hva samtykket dekker. Det skal ikke deles flere opplysninger enn det som er nødvendig for å oppnå målet i den enkelte sak. Et samtykke innhentet til et bestemt formål skal ikke brukes for andre formål.

Bedre Tverrfaglig Innsats og Samhandling

Et samtykke bør dekke at en tjeneste/instans både kan gi og få opplysninger som er beskrevet i skjemaet.

Ved innhenting av samtykke skal den som gir samtykke informeres om at opplysninger som omhandler foresatte som er nedtegnet i barnets journal hos de ulike instansene kan deles, med mindre det blir presisert i samtykkeskjemaet under «begrensninger» at det ikke skal deles. **NB! Husk at opplysninger om foresatte sin helse kan være nedtegnet i barnets journal.**

Hvem bør samtykket gis til?

Samtykket bør gis til tjenesten/instansen dere representerer, eks. barnevernstjenesten, Søbakken skole, innsatsteam psykisk helse e.l. Unngå at samtykke gis til navngitte ansatte. Den ansatte kan ha fravær eller slutte i jobben.

Forklar din rolle i det videretverrfaglige arbeid.

Hva gjør vi når en person ikke vil gi samtykke?

Du må journalføre dette i eget saksbehandlingssystem.

Hvor lenge varer et samtykke?

Det er ikke regulert i lov hvor lenge et samtykke varer. Samtykket varer til bestemt tidspunkt fastsatt eller til det blir trukket tilbake. Det er viktig at dette drøftes med de som skal avgi samtykke.

Hvis et samtykke trekkes tilbake, er det viktig å informere de involverte. Du må journalføre at samtykket trekkes tilbake i eget saksbehandlingssystem.

Hvem avgir samtykke?

Generelt

Samtykke må gis av dem som opplysningen, tiltakene eller planene gjelder. Når de angår barn under 18 år er hovedregelen at det er foreldrene til barnet som skal samtykke.

En mindreårig (under 18 år) kan bare foreta rettslige handlinger hvis det er særlig bestemt i lovgivningen. Det betyr at den mindreårige som utgangspunkt ikke kan frita et kommunalt organ for taushetsplikten. I stedet er det foreldre med foreldreansvar som har rett til å gi samtykke til deling av taushetsbelagt informasjon, jf. barnelova § 30. Foreldrene skal utøve foreldreansvaret ut fra barnets behov og interesser. Se nedenfor om barns rett til medvirkning.

Har foreldrene felles foreldreansvar, skal de ta avgjørelsene sammen. Utgangspunktet er da at begge foreldre skal samtykke. Hvis det er problematisk å få skriftlig signatur fra den ene forelder, er det tilstrekkelig å få muntlig godkjenning eller signatur på e-post fra denne. Den ansatte må dokumentere dette i signaturfeltet til den forelder

Bedre Tverrfaglig Innsats og Samhandling

som ikke fysisk skriver under skjemaet. Hvem som har foreldreansvar skal fremgå av folkeregisteret.

Det finnes flere unntak hovedregelen. Noen av disse beskrives nedenfor.

Barns rett til å medvirke

Etter hvert som barnet blir i stand til å danne seg sine egne synspunkter på det saken handler om, skal foreldrene høre hva barnet har å si før de tar avgjørelse om personlige forhold for barnet. De skal legge vekt på det barnet mener alt etter hvor gammelt og modent det er. Det samme gjelder for andre som barnet bor hos eller som har med barnet å gjøre.

Et barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få informasjon og anledning til å si meningen sin før det blir tatt avgjørelse om personlige forhold for barnet. Meningen til barnet skal bli vektlagt etter alder og modning. Når barnet er fylt 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener, jf. barneloven § 31.

Saker om helsehjelp

Barn over 16 år

Den «helserettslige myndighetsalder» i Norge er 16 år jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3. Det betyr at barn/ungdom over 16 år som hovedregel selv har rett til å samtykke til helsehjelp. Det betyr også at de selv kan samtykke til at taushetsplikten i saker om helsehjelp faller bort og at informasjon kan deles. Foreldrene skal da som hovedregel ikke ha informasjon om barnet. Samtykket kan for eksempel gjelde utarbeidelse av individuell plan og oppnevning av koordinator.

Barn 12-16 år

For barn mellom 12 og 16 år skal foreldre med foreldreansvar avgjøre om taushetsplikten faller bort. Barnet skal gis anledning til å uttale seg. Barnet har rett til å bestemme at informasjon om helse ikke skal deles med foreldre eller andre med foreldreansvar dersom barnet oppgir grunner som bør respekteres jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 annet ledd. Dette gjelder også i BTI samarbeid overfor andre instanser. Fra 12 års alder skal det legges stor vekt på barnets mening.

Uavhengig av barnets alder skal ikke informasjon gis til foreldre eller andre med foreldreansvar dersom tungtveiende hensyn til barnet taler mot det jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 tredje ledd. Dette gjelder også i BTI samarbeid overfor andre instanser.

Barn under 12 år

For barn under 12 år er det foreldrene alene som avgjør om opplysninger skal kunne gis til andre. Barnet skal gis anledning til å uttale seg.

Uavhengig av barnets alder skal ikke informasjon gis til foreldre eller andre med foreldreansvar dersom tungtveiende hensyn til barnet taler mot det jf. Pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 tredje ledd. Dette gjelder også i BTI samarbeid overfor andre instanser.

Begge foreldre

Hovedregelen er at begge foreldre skal samtykke til helsehjelp til barn under 16 år såfremt foreldrene har del i foreldreansvaret. Selv om den ene forelder ikke bor sammen med barnet vil den ofte ha del i foreldreansvaret. Foreldre som har felles foreldreansvar, må som hovedregel være enige for at samtykket skal være gyldig. Foreldre som ikke har foreldreansvar har som hovedregel ikke myndighet til å samtykke på vegne av barnet.

En av foreldrene

Det er tilstrekkelig at én av foreldrene samtykker til helsehjelp som regnes som del av den daglige og ordinære omsorgen for barnet. Slike avgjørelser regnes ikke som større avgjørelser i barnets liv som begge foreldre må samtykke til når de har felles foreldreansvar.

Med helsehjelp som er ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet regnes for eksempel behandling av øreverk, halsbetennelse, influensa, skrubbsår og så videre.

Det kan oppstå situasjoner hvor foreldre er uenige i om barnet skal få helsehjelp. Dette kan blant annet være aktuelt i forbindelse med familiekonflikter, vold, overgrep og lignende.

Videre kan det være aktuelt i situasjoner hvor foreldrene har forskjellig oppfatning av om barnet bør gis helsehjelp eller ikke. Det kan også oppstå situasjoner der det ikke er mulig å få avklart begge foreldrenes synspunkter på ytelse av helsehjelpen, for eksempel fordi den ene forelder ikke er mulig å få tak i. I disse situasjonene kan den ene forelder med foreldreansvar alene gi samtykke til helsehjelp, forutsatt at kvalifisert helsepersonell anser helsehjelpen nødvendig for at barnet ikke skal ta skade, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 (3). Før slik helsehjelp gis, skal begge foreldrene, eller andre som har foreldreansvaret, så langt som mulig få si sin mening.

Det er et vilkår at kvalifisert helsepersonell mener at barnet kan ta skade av ikke å få hjelpen. Med kvalifisert helsepersonell menes helsepersonell som har nødvendig faglig innsikt på området til å foreta en forsvarlig vurdering av risikobildet og behovet for helsehjelp. Det vil som oftest være den legen, psykologen eller tannlegen som er ansvarlig for helsehjelpen som bør foreta disse helsefaglige vurderingene.

Forutsetningen er at helsepersonell mener at barnet kan ta skade av ikke å få helsehjelpen. Hva som vil kunne være skadelig for barnet må vurderes konkret og vil til dels bero på et helsefaglig skjønn hos helsepersonellet. Både skader av somatisk og psykisk art er omfattet. Skadebegrepet vil derfor også omfatte tilfeller hvor det er viktig at barn får snakke med psykolog eller får et behandlingstilbud ved Bame- og ungdomspsykiatri (BUP).

Unntaksreglene nevnt ovenfor må forstås slik at den ene forelderens rett til å bestemme helsehjelp også gir rett til å samtykke til deling av taushetsbelagt informasjon med andre instanser når dette er nødvendig for å gi helsehjelpen.

Barnevernssaker

For barnevernssaker gjelder at barn som har fylt 15 år kan opptre som part og kan gjøre partsrettigheter gjeldende, jf. barnevernsloven § 12-3. Hvor det er spørsmål om å dele taushetsbelagte opplysninger om et barn, kreves som hovedregel samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret. Når barnet har fylt 15 år og har selvstendige partsrettigheter kreves det i tillegg eget samtykke fra barnet. Dersom opplysningene bare gjelder barnet, vil i utgangspunktet barnets samtykke være tilstrekkelig. I noen tilfeller kan barneverns- og helsenemnda tillegge barnet partsrettigheter før de fyller 15 år jf. barnevernsloven § 12-3 annet ledd.

Har barnevernstjenesten overtatt omsorgen for et barn under 16 år har barnevernstjenesten rett til å samtykke til helsehjelp og deling av informasjon.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)

PP-tjenesten (heretter PPT) er en lovpålagt og frivillig tjeneste. Foresatte må samtykke til at barnet henvises til PPT for utredning for barn under 15 år.

PPT utreder ikke barn og unge uten et slikt samtykke fra foresatte. Når et barn har blitt 15 år kreves kun et eget samtykke fra barnet for å gjennomføre en sakkyndig vurdering eller vedtak fattes jf. opplæringsloven §§ 11-7 jf. 24-5.

Foresatte kan henvise til PPT på egenhånd, men som regel utarbeides henvisningen av skole eller barnehage i samråd med foresatte samt barn fylt 15 år etter samtykke fra disse.

Det er skolen eller barnehagen som setter i verk tiltaket (selve den spesialpedagogiske hjelpen eller spesialundervisningen) etter at det er fattet vedtak i saken. Dette vedtaket bygger på den sakkyndige uttalelsen som PP-tjenesten har utarbeidet.

I tilfeller der barneverntjenesten har overtatt omsorgen for et barn, er det barneverntjenesten som samtykker på vegne av barnet jf. opplæringsloven § 24-4.

Når samtykkeerklæring er gitt

Hvordan gi informasjon om at samtykke er innhentet fra personen/foreldre:

For å unngå at samtykke innhentes av flere ulike samarbeidsinstanser anbefaler vi at kopi av signert samtykkeskjema sendes til de aktuelle instansene straks det er innhentet.

Ved første samtale med en annen instans, må det informeres om at samtykkeskjema er undertegnet og arkivert.

Hvordan lagrer vi samtykkeerklæringen?

Samtykkeerklæringen skal arkiveres i det saksbehandlingssystemet som brukes i dintjeneste.

De tjenestene/instansene som er involvert kan be om å få kopi av samtykkeskjemaet tilsendt.

Hva skal referatføres i et samarbeidsmøte?

De opplysningene det er samtykket til kan deles i et samarbeidsmøte. Det er viktig at referatet ikke inneholder opplysninger som ikke omhandler personen saken gjelder. Foreksempel: vær forsiktig med omtale av andre familiemedlemmer.

Anonym drøfting

Som hovedregel skal offentlige ansatte innhente et informert samtykke fra den vi hjelper, til å ta kontakt med andre deler av hjelpeapparatet. Om dette ikke er mulig, er taushetsplikten ikke til hinder for at tjenesteapparatet kan drøfte en sak anonymt (det gis da ingen opplysninger som er egnet til å identifisere konkret sak eller person), jf. Fvl. § 13 a nr. 2.

Meldeplikt til barnevernet

Taushetsplikten skal ikke være til hinder for å melde fra til politi og/eller barnevern når det er mistanke om at et barn utsettes for vold/sekssuelle overgrep, og/eller lever i vold jf. barnevernsloven § 13-2. Meldeplikten går foran taushetsplikten.

Opplysningsplikten til barnevernstjenesten er todelt. Du har en selvstendig plikt til å melde fra til barnevernet når det er grunn til å tro at barn

- blir mishandlet hjemmet
- blir utsatt for overgrep, alvorlig omsorgssvikt, kjønnslemlestelse
- viser alvorlige atferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs atferd
- har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling
- med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring
- blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel

Du har også en plikt til å svare når barnevernstjenesten ber om opplysninger jf. barnevernsloven § 13-4. Du kan imidlertid klage over pålegget om å gi opplysninger dersom du mener at du ikke har plikt eller lovlig adgang til å utlevere disse jf. forvaltningsloven § 14. Meldeplikten står i helsepersonelloven § 33, barnehageloven § 22 og opplæringslova § 24-3.

Avvergingsplikt

Avvergingsplikten er en plikt hjemlet i straffeloven §196, om å avverge en straffbar handling ved å melde fra til politiet, eller på annen måte søke å avverge en straffbar handling.

Avvergeplikten gjelder når det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at en straffbarhandling er eller vil bli begått. Avvergeplikten opphever taushetsplikten.

Avvergingsplikten gjelder blant annet i situasjoner der det kan skje mishandling i nærerelasjoner, voldtekt, seksuelle overgrep mot barn eller drap.

I tillegg har visse yrkesgrupper plikt til å søke å avverge kjønnslemlestelse etter straffelovens § 284, tredje ledd. Dette gjelder blant annet barnehager, barnevernet, sosialtjenesten, helse- og omsorgstjenesten, skoler og skolefritidsordninger.

Dersom den straffbare handlingen allerede er begått, har du avvergingsplikt bare når du regner det som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil gjentas. Du har også plikt til å avverge hvis du ved å varsle kan forhindre følger av handlingen, som at en allerede inntrådt skade forverrer seg.

Avvergingsplikten gjelder oss alle. Alle ansatte i Elverum kommune er personlig ansvarlig for å melde fra til politiet og/eller barnevern ved mistanke/bekymring om at et barn eller en ungdom er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Drøft bekymringen med kolleger og din leder.

Er du fagperson og har kolleger eller en overordnet som ikke deler din oppfatning av at et alvorlig lovbrudd vil skje, har du fortsatt plikt til å søke å avverge hvis du selv mener det mest sannsynlig vil skje. Det er personens liv og helse som står i fremste rekke. Det samme gjelder om vedkommende er omsorgsperson og du frykter at barns liv og helse står i fare.

Les mer her: www.plikt.no